Растителна защита
електронно списание за растителна защита
семена, торове и земеделие
ISSN 2815-522X

Кристина Мурджова: Отвъд шаблонните решения, или защо успешната биологична защита се гради на точната диагноза, правилната стратегия и агрономическия опит

Растителна Защита

Дата 29.05.2026 | **Брой** 5/2026 | **ISSN** 2815-522X | **Език** BG
www.plant-protection.com/article/2422?lang=bg

На 16 януари професионалната общност отбеляза едно наистина значимо събитие – 130 години от създаването на професионалната растителна защита в България. В исторически план виждаме една огромна еволюция – от чисто регламентирани решения за борба с конкретен вредител, днес секторът е натоварен с много по-глобални задачи – от справянето с климатичните промени до опазването на биоразнообразието.

Малко известен факт е, че интергираната растителна защита, в това число и биологичната растителна защита, не са новооткритие на последните години, през които земеделието е в постоянни условия на нарастващ климатичен и патогенен натиск, а са били основна част от стратегията за здрави почви и градини на българското земеделие преди 30-40 години. През този период България заема едно от първите места в Европа по приложение на интегрираната растителна защита – на около 1 млн. дка лозя; на стотици хиляди дка овощни градини; на няколко милиона дка житни култури; на около 300 000 дка тютюн; съвместно с биологична борба във всички оранжерийни комплекси в страната.

Днес, когато секторът е изправен пред безпрецедентни температурни аномалии и нови патогенни заплахи, необходимостта от използване на тези устойчиви практики е по-голяма от всякога. За да обсъдим съвременните предизвикателства пред земеделците, разговаряме с Кристина Мурджова – изпълнителен директор на Националната асоциация за биологична растителна защита, органични торове и иновативни технологии (НАБРАЗИТ) и агроном в *Амитица ООД.

В следващите редове тя разказва за ключовата мисия на Асоциацията при внедряването на иновации и споделя безценен професионален опит за преодоляването на абиотичния стрес при растенията. Специален акцент в разговора е биологич-

ната защита и справянето с един от най-опасните вредители в овощарството през последните години – черната златка (Capnodis tenebrionis L.). Г-жа Мурджова е категорична, че успешната борба с този „видим-невидим враг“ е възможно да се изведе чрез ентомопатогенни нематоди само тогава, когато се стъпва на задълбочени ентомологични познания за вредителя и точна диагноза на терен, доказвайки, че в съвременното земеделие няма място за шаблонни решения.

Г-жо Мурджова, как според Вас се промени ролята на растителната защита в съвременния свят и защо тя вече е фундаментален фактор, не само за бизнеса, но и за екосистемите и продоволствената сигурност като цяло?

През поседните години се набюдават редица промени свързани с климата – резки температурни промени, високи амплитуди и повратни студове. Тези фактори налагат нов поглед върху съвременната растителна защита и понятия като устойчивост се затвърждават като неизменна част от земеделието. Ето защо продоволствената сигурност е свързана с по-високата устойчвост на растенията и тяхната адаптивност към абиотичния стрес. Разбирането и насочването на усилията към създаването на здрави и силни растения е ключово за добрия добив.

Днес, когато земеделието е подложено на сериозен климатичен и патогенен натиск, как Националната асоциация за биологична растителна защита, органични торове и иновативни технологии (НАБРАЗИТ) работи за въвеждането на устойчиви практики?

Услията на НАБРАЗИТ са насочени към търсене на иновативни технологии при различните култури, които да се справят с абиотичнчия стрес, нови карантинни неприятели и др. Продуктите за растителна защита, в това число и биологичните, не са панацея – правилната им употреба и знанието е това, което е водещо и е в основата за развитието на земеделието и адаптацията му към настоящите условия. Националната асоциация за биологична растителна защита, органични торове и иновативни технологии участва в различни форуми, на които споделя най-новите постижения на нейните партньори и членове.

Празникът по случай 130-годишнината на растителната защита събра на едно място ръководството на Министерството на земеделието и храните, Българската агенция по безопасност на храните, както и представители на научната общност от Аграрния и Лесотехническия университет. Виждате ли вече реален, работещ диалог между държавната администрация, науката и браншовите организации, когато става въпрос за иновации в земеделието?

Може да се каже че такъв съществува, но все още е далеч от желанието ни всичко да работи в синхрон. Това донякъде е разбираемо, с оглед на различните органичения от законодателството, бюджета в земедеслкия сектор, но и науката също така остава в страни от крайния потребител – производителя. Въпреки усилията от страна на университети и научни институти да внедряват иновации, това се случва с по-бавен темп от необходимото. Разбира се има и такива звена и центрове, които полагат значителни услия и развиват определни модели в приложението на цялостни технологии или изпитвне на продукти, за да бъдат от полза на земеделската индустрия. За съжаление самите земеделци рядко се възползват от научните достижения на практика.

В рамките на честванията Вие изнесохте лекция, посветена на един от най-големите проблеми за овощарството през последните години – неприятеля черна златка (Capnodis tenebrionis L.). Какво прави този неприятел, както вие го дефинирахте „видим и невидим враг“, толкова коварен за овощните градини и защо земеделците често забелязват пораженията, едва когато вече е твърде късно?

Да, през последните 1-2 години все повече се говори за този проблем, дори се създаде Национална програма за борба с вредителя, вече има и определен държавен бюджет за борба с неприятеля. Основните поражения нанася ларвата, която забелязваме едва когато дърветата започват да изсъхват и се изкорени първото изцяло изсъхнало дърво. В началото стопаните отдават това на заболяване или липса на влага – особено при неполивни градини. През това време ларвите се развиват необезпокоявани като нанасят повреди на кореновата система, издълбавайки ходове. Това няма как да се види веднага заради скрития начин на живот на това насекомо, освен това обикновено третиранията за икономически значимите неприятели се водят по време на вегетацията и то основно с контактни инсектициди.

Дълго време много стопани разчитаха основно на химични препарати, надявайки се това да реши проблема с опасния вредител. Вашият

анализ обаче категорично показва, че това вече не работи срещу черната златка. Защо химичните третирания се оказват недостатъчни и дали не е необходима изцяло нова структура на борбата, базирана на ентомологията на неприятеля?

Това не се отнася само за черната златка, а за всички останали неприятели. За да бъде изведена успешно една борба е необходимо познаване на „врага", за да знаем кога да го атакуваме и с какво. В хода на съвременните екологични практики продуктите за растителана защита и в частност инсектицидите, които се прилагат по време на вегетация са с контактно дейстие. Дори и тази борба предполага специфични знания като употреба на феромониви уловки, следене на летежа и др., за да бъде максимално ефективно подобно приложение. Решенията трябва да бъдат комплексни, за да прекъснем цикъла на развитие на неприятеля – борба с ларвите, както и борба с възраните по време на вегетацията.

Представете биологичния контрол на неприятеля Capnodis tenebrionis L. чрез ентомопатогенните нематоди. Бихте ли обяснили на достъпен език за нашата аудитория как точно работят тези нематоди в почвата и защо достигат там, където стандартните инсектициди не успяват?

Ентомопатогенните нематоди са един изключително работещ способ за справяне с ларвените стадии. Повечето стандартни почвени инсектициди трбява да влязат в контакт с неприятеля или да бъдат погълнати от него, за да работят. Самите те не са подвижни, не достигат равномерно при приложение и се разргаждат. От друга страна нематодата се движи и търси ларвата – навлиза в нея през различни отвори, изпуска бактерии, които я убиват и се храни с тъканта й.

Друг много важен акцент от стратегия за превенцията при борбра с черната златка на фирма Амитица, в която вие сте част от екипа, е чрез намаляване на стреса при растенията. Знаем, че климатичните аномалии и засушаването са ежедневие вече, а те действат като катализатор за нападенията от опасния неприятел. Какви конкретни мерки предвижда технологията за редукция на този абиотичен стрес и за поддържане на оптимален физиологичен статус на дърветата?

Използваме много органика и микроорганизми, както и ралзични продукти, доказали безспорния си ефект при високи темеператури и стрес. Стоп стрес технологията на BTU Center влияе с положителния си ефект върху намаляване на транспирацията и оптимизиране на хранителните процеси. Друг продукт като Липосам, който е прилепител и може да се комбинира с различни продукти за растителна защита и такива за хранене, спомага за задържане на влагата в растенията при температури до 50°C . Тук не говорим за нещо чудодейно, а за добре подбрани продукти, с прецизна технология, като всеки един от тях допълва и помага за повишаване ефекивността на другия.

Разбира се, биологичната защита не изключва напълно химичната, а по-скоро я надгражда чрез интегрирана употреба на препарати за растителна защита. Как се постига този деликатен синхрон – да използваме разрешените химични продукти, без да убиваме полезните биологични агенти и без да вредим на екосистемата?

Хората се уповават на ефетивността на химичните продукти, защото са ги използвали дълго време и това им дава спокойствие. От друга страна биологичната раситителна защита дори в повечето случаи е по-лесна за приложение, тъй акто не се налага да се редуват активни вещества, продуктите щадят опрашителите и са с липсващи или минимални карантинни срокове. Трудно е да се синхронизират двата подхода, защото биологичните агенти в повечето случаи не са пощадени от химичните препарати, но не е невъзможно. Всичко е въпрос на правилна стратегия и агрономически опит.

Експертите от НАБРАЗИТ отправят едно много важно предупреждение към стопаните – дори да разполагат с най-високоефективните препарати и биологични агенти, тяхното прилагане никога не трябва да бъде шаблонно. Всяка овощна градина, всяко стопанство притежава своя собствен микроклимат, почвени характеристики и своя история на нападенията от вредители. Това прави универсалните решения не просто неефективни, но понякога и рисковани за фермера. Защо професионалната консултация и правилната диагностика на терен от опитен агроном са единствената гаранция, че инвестицията в растителна защита ще се трансформира в реално опазена и продуктивна градина?

Няма как да се справиш с „враг”, който не познаваш добре. Често симптомите си приличат и е трудно да се даде категоричен отговор. От съществено значение е да се постави правилната диагноза, за да се оцени дали едно третиране в съответния момент е подходящо или не. Биологичните продукти работят върху подобряване устойчивостта на самите растения, така наречената превенция, част от която и е правилното хранене. А успехът винаги е в балансът. Все пак да не забравяме, че когато говорим за професионално отглеждане на култури, но дори и за любителско градинарство, всяко третиране трябва да бъде икономически обосновно. Именно за това става дума за рентабилност и професионализъм. Когато се разболеем търсим лекар, а не съвети в социалните мрежи, нуждаем се от изследвания при професионалисти. Същото е и в растителната защита.

Завършваме нашия разговор там, откъдето започнахме – със 130-годишната история на растителната защита у нас. История, която доказва, че успехът е в пресечната точка между научната експертиза и иновативните технологии. Това е и пътят, по който Асоциацията продължава да води професионалното земеделско общество днес. Като изпълнителен директор на НАБРАЗИТ, какво бихте посъветвали българските земеделци, на които им предстои да се изправят пред нарастващите климатични и патогенни предизвикателства през предстоящия сезон?

Земеделците трябва да се информират и да почерпят знания от опита на доказали се професионалисти в сферата. Предизвикателствата са все повече и всяка погрешна стъпка може да доведе до сериозни последици. Усепехът и оцеляването на земеделските стопанства в тази среда зависи все повече от това да умеят да пресмятат риска. Трябва да се работи със стратегия и разум, с ясна визия и цел за резулат.

Да, когато има фабрика под небето е трудно да предвидиш всички външни фактори, но мога да ги уверя, че има работещи решения, които да минимализират щетите и да създат максимално добри условия в заобикалящата ни действителност.

НАЦИОНАЛНА АСОЦИАЦИЯ
за биологична растителна защита,
органични торове и иновативни технологии

---

* АМИТИЦА ще бъде част от БАТА АГРО 2026, което ще се проведе от 1 до 5 юни в Стара Загора. В рамките на изложението компанията ще посреща земеделски производители, агрономи, партньори и контрагенти в Зона 4, където ще бъдат представени решения за растителна защита, подхранване, биостимулация и подобряване на почвеното здраве.